
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.142:[334.012.64+334.012.63](477.51)

А. В. Кунденко, к.е.н., доцент,
О. В. Пономаренко, ст. викладач**ПОЛІТИКА І СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Анотація. У статті проведено аналіз сучасного стану малого і середнього підприємництва в Чернігівській області. Досліджено політику та визначено перспективні напрями підтримки підприємництва в регіоні.

Ключові слова: мале і середнє підприємництво, політика підтримки підприємництва, напрями регіональної підтримки підприємництва.

А. В. Кунденко, к.э.н., доцент,
Е. В. Пономаренко, ст. преподаватель**ПОЛИТИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОДДЕРЖКИ
МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЧЕРНИГОВСКОЙ ОБЛАСТИ
В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ**

Аннотация. В статье проведен анализ нынешнего состояния малого и среднего предпринимательства в Черниговской области. Исследована политика и определены перспективные направления поддержки предпринимательства в регионе.

Ключевые слова: малое и среднее предпринимательство, политика поддержки предпринимательства, направления региональной политики предпринимательства.

A. V. Kundenko, candidate of economic sciences, associate professor,
O. V. Ponomarenko, senior lecturer**POLICY AND STRATEGIC DIRECTIONS TO SUPPORT SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN
CHERNIHIV REGION UNDER CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF SOCIAL AND ECONOMIC
RELATIONS**

Abstract. The article analyzes the current state of small and medium business in Chernihiv region. The policy is investigated and the perspective areas of business support in the region are identified.

Keywords: small and medium business, policy to support business, directions of regional support of business.

Актуальність теми дослідження. На даний час в Україні відбуваються динамічні зміни в суспільно-економічному та політичному житті, які зумовлюють трансформації в системах управління країною та управління регіонами. У вересні 2014 року президент України П. Порошенко оприлюднив основні положення програми розвитку України «Стратегія-2020», яка включає 62 реформи та програми. Серед 8 першочергових реформ чинне місце посідає проведення децентралізації та реформа державного управління. Реалізацію процесів трансформації суспільно-економічних та політичних відносин в регіонах передбачають реформа регіональної політики, проведення децентралізації та реформа місцевого самоврядування [7].

Програма децентралізації влади та реформа місцевого самоврядування передбачають [1]:

1. Децентралізацію влади, дерегуляцію дозволів і послуг.
2. Передачу більшості повноважень на рівень територіальних громад.
3. Розмежування повноважень як між органами місцевого самоврядування, так і між органами виконавчої влади.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

4. Відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцем і державою.

Проведення реформи регіональної політики передбачає створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їхньої соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, дотримання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина, незалежно від його місця проживання [5].

Реалізація реформ з децентралізації управління регіонами повинна забезпечувати сприятливе середовище для функціонування всіх складових системи регіону, зокрема малого та середнього підприємництва.

Реформа дерегуляції та розвитку підприємництва також відноситься до 8 першочергових реформ, які потрібно провести до 2020 року. Пріоритетною на державному рівні визначено Програму розвитку малого та середнього підприємництва [7].

Слід зазначити, що сучасний капіталізм знаходиться на стадії трансформації. Політика сучасного державного управління направлена на розвиток капіталістичної моделі економіки в напрямі дифузії власності, збільшення кількості власників через стимулювання малого та середнього підприємництва за потужної державної підтримки цього процесу, що має призвести до зменшення розриву між багатством і бідністю, формування національного середнього класу, досягнення високого рівня якості життя.

Формування механізмів підтримки реалізації зазначених реформ та програм щодо розвитку підприємництва, в умовах реалізації процесів трансформації суспільно-економічних та політичних відносин, необхідно здійснювати як на рівні держави, так і на рівні окремих регіонів. Враховуючи те, що керівництво Чернігівської області висловило готовність щодо реалізації пілотного проекту з децентралізації влади [2], актуальним питанням є підтримка і забезпечення адаптації малого та середнього підприємництва регіону до нових умов сьогодення.

Постановка проблеми. В Чернігівській області регіональна підтримка малого і середнього бізнесу здійснюється, відповідно до Обласної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2013-2014 роки [3], діючих нормативно-законодавчих актів з питань розвитку регіонів та підприємництва, Стратегії соціально-економічного розвитку Чернігівської області на період до 2015 року, Програми соціального і економічного розвитку Чернігівської області. Реалізація Обласної програми розвитку малого і середнього підприємництва [3] забезпечує дотримання наступних напрямів підтримки підприємництва: 1) впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності; 2) фінансово-кредитну та інвестиційну підтримку; 3) ресурсне та інформаційне забезпечення; 4) формування інфраструктури підтримки підприємництва; 5) удосконалення системи надання адміністративних послуг. За координації Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації здійснюється розробка Програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2015-2016 роки [4]. Для ефективної реалізації політики та стратегії підтримки підприємництва в Чернігівській області необхідно адаптувати заходи підтримки підприємництва, відповідно до сучасних процесів управління регіоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регіонального управління ґрунтовно досліджено вітчизняними вченими, зокрема А.О. Спіфановим, М.В. Мінченко, Б.А. Дадашевим, В.Г. Воронковою, Т.Л. Мироною та ін. Особливості управління малим і середнім підприємництвом досліджували такі вчені як І.В. Гой, Т.П. Смелянська, З.С. Верналій, Л.М. Васильєва та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В системі реалізації процесів децентралізації управління регіонами потребує подальшого дослідження питання політики підтримки розвитку малого і середнього підприємництва в умовах трансформації суспільно-економічних відносин.

Постановка завдання. Для підвищення ефективності функціонування малого і середнього підприємництва в статті вирішуються наступні завдання: 1) проводиться аналіз сучасного стану підприємництва в Чернігівській області; 2) окреслюється сучасна політика підтримки підприємництва; 3) визначаються стратегічні напрями підтримки малого і середнього підприємництва в Чернігівській області.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років кількість малих підприємств в Чернігівській області мала тенденцію до зростання. Так, якщо у 2010 р. кількість підприємств склада-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ла 4712 од., то за очікуваними даними, на кінець 2014 р. цей показник становитиме 5780 од. [4]. Проте у 2013 р. кількість середніх підприємств зменшилась на 46 од., порівняно з 2012 р., і очікується на рівні 380 од., станом на 1 січня 2015 р. [4].

Поряд з цим, поступово зростала кількість фізичних-осіб підприємців в області, хоча протягом третього кварталу 2014 р. відбулось відчутне скорочення їхньої чисельності, а саме до 38,8 тисяч [4].

У 2013 р. обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств склав 8159 млн грн (24,4% від загального обсягу реалізації), що на 465,1 млн грн більше, ніж у 2012 р. Водночас, показник обсягу реалізованої продукції середніми підприємствами у 2013 р. зменшився на 329 млн грн і склав 15815,5 млн грн (47,4% від загального обсягу) [4].

На малих підприємствах області у 2013 р. середня кількість працівників становила 37,1 тис. осіб, з них 95,1% – наймані працівники. Кількість працівників на середніх підприємствах мала тенденцію до зниження з 78,8 тис. осіб у 2010 р. до 61,6 тис. осіб у 2013 р. [4].

Протягом 2013 р. надходження до місцевих бюджетів від діяльності суб'єктів малого бізнесу збільшились до 353,1 млн грн. Загальна сума надходжень до місцевого бюджету від середнього бізнесу у 2013 р. складала 358,2 млн грн, що на 102,7 млн грн більше, порівняно з 2012 р. [4].

Серед основних проблем малого і середнього підприємництва області можна виділити [4]:

- недосконалість нормативно-правового регулювання;
- територіальну нерівномірність розвитку підприємництва;
- високі відсоткові ставки на банківські кредити та недосконалість системи стимулювання щодо впровадження інноваційних технологій;
- слабкість матеріальної, технічної, фінансової, кадрової складових;
- обтяжливу систему здійснення державного нагляду;
- нерозвинуту інфраструктуру підтримки підприємництва тощо.

До цього слід також додати постійні перевірки малого і середнього бізнесу. Так, за перше півріччя 2014 р. контролюючі органи збільшили суми штрафних санкцій удвічі. Негативною тенденцією стало зростання кількості позапланових перевірок за дорученням правоохоронних органів. Для порівняння можемо навести такі дані [6]: в Умані, за результатами перевірок, перестали працювати понад 30 підприємців, унаслідок чого, за оцінками місцевих аналітиків, місто втратило близько 30 млн грн бюджетних надходжень. У Закарпатській області фіскали більш як на місяць заблокували роботу складів кількох компаній. Після рішення суду на користь підприємців останні відновили свою роботу, але збитків, понесених бізнесменами через місячний простій, їм ніхто не відшкодував. Зі схожими проблемами звернулися до місцевої обласної адміністрації чернігівські підприємці. З серпня по грудень 2014 р. уряд запровадив мораторій на перевірки бізнесу, що повинно стимулювати розвиток підприємництва.

Основним напрямом реалізації політики підтримки малого і середнього підприємництва повинні стати дерегуляція та підтримка розвитку підприємництва [7].

На думку авторів, для забезпечення подальшого розвитку малого і середнього підприємництва в Чернігівській області, до заходів підтримки підприємництва, які реалізувалися протягом 2013-2014 років, необхідно додати ще ряд стратегічних напрямів.

Зокрема, до числа актуальних завдань на 2015-2016 рр., доцільно додати наступні:

- активізація роботи місцевих органів влади за напрямком проведення децентралізації влади в межах реалізації пілотного проекту на Чернігівщині;
- налагодження ефективного діалогу між бізнесом та владою, посилення підтримки місцевого виробника;
- створення привабливого інвестиційного клімату, залучення підприємств до участі у державно-приватному партнерстві;
- активізація регіональних програм енергоефективності, підвищення рівня енергоефективності роботи підприємств, орієнтація їх на використання альтернативних джерел палива та енергії;
- налагодження ефективної співпраці між органами виконавчої влади, вищими навчальними закладами та бізнесом, розширення мережі об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва;

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

- стимулювання малого і середнього підприємництва до розробки та реалізації інноваційних та інвестиційних проектів.

До переліку пріоритетних напрямів підтримки малого і середнього підприємництва в області, які реалізувалися у 2013-2014 рр., для реалізації у 2015-2016 рр. доцільно додати наступні:

- розробку та впровадження енергозберігаючих технологій, виробництво електроенергії з відновлювальних джерел енергії;
- виробництво опалювального обладнання, яке працює з використанням твердих видів палива;
- утилізацію та переробку біомаси, полімерних відходів та відходів з деревини для виробництва альтернативних видів палива.

На думку авторів, в межах реалізації напрямку впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності у 2015-2016 рр., до заходів 2013-2014 рр. необхідно додати наступні:

1. Вдосконалення порядку надання адміністративних послуг, підвищення їхньої якості, удосконалення механізму надання суб'єктам господарської діяльності документів дозвільного характеру.

2. Підтримку місцевого виробника, що передбачає наступні заходи:

- а) створення відділу по захисту прав місцевих виробників;
- б) рекламно-інформаційну підтримку підприємств та продукції, яку вони випускають.

3. Підготовку малих і середніх підприємств до роботи в умовах децентралізації влади, що передбачає наступні заходи:

- а) розробку механізмів підтримки децентралізації влади на місцевому рівні;
- б) проведення для підприємців семінарів, «круглих столів» з метою підтримки їхньої роботи в умовах децентралізації влади.

Для забезпечення напряму фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки у 2015-2016 рр. до завдань попередніх років необхідно додати:

1. Залучення малих і середніх підприємств до участі у державно-приватному партнерстві, що передбачає реалізацію наступних заходів:

- а) висвітлення на сайті Департаменту економічного розвитку облдержадміністрації проектів, які потребують донорських коштів;
- б) регулярне проведення «круглих столів» з керівниками та представниками малих і середніх підприємств щодо можливості їх залучення до державно-приватного партнерства;
- в) підготовку фахівців для розробки проектів по державно-приватному партнерству та організації їхнього супроводу;
- г) створення «гарячої лінії» з питань державно-приватного партнерства.

2. Формування привабливого інвестиційного клімату та іміджу регіону, що передбачає наступні заходи:

- а) активну співпрацю з вітчизняними та іноземними інвестиційними фондами, сприяння якісній підготовці інвестиційних проектів та програм для малого і середнього бізнесу;
- б) оперативне оновлення інформації в ЗМІ та Інтернет-ресурсах щодо успішної реалізації прогресивних інноваційно-інвестиційних, технологічних, соціальних, економічних, політичних процесів в регіоні.

3. Метою реалізації напряму організації ресурсного та інформаційного забезпечення до заходів 2013-2014 рр., для виконання у 2015-2016 рр., слід включити наступні:

1. Реалізація освітніх програм, підвищення інформаційної обізнаності суб'єктів підприємництва.

2. Підвищення рівня організаційного розвитку підприємств.

В межах реалізації напряму формування інфраструктури підтримки підприємництва, до завдань попередніх років доцільно додати:

1. Створення регіональної інформаційної системи, що передбачає виконання наступних заходів:

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

- а) забезпечення роботи інформаційного ресурсу Єдиного дозвільного центру з метою інформування населення з питань започаткування власної справи, дозвільної системи, розміщення роз'яснень щодо нормативно - правового регулювання підприємницької діяльності;
 - б) видання презентаційних матеріалів Єдиного дозвільного центру, інформаційних брошур, довідників, посібників з роз'ясненням роботи центру, порядку видачі документів дозвільного характеру.
2. Залучення наукового потенціалу для наукової, аналітичної, інформаційної та організаційної підтримки малого і середнього підприємництва, що потребує реалізації наступних заходів:
- а) створення науково-аналітичного центру моніторингу перспектив малого і середнього бізнесу;
 - б) створення інформаційно-комунікаційної платформи «Наука-бізнес» з метою надання інформаційної, консультативної підтримки з питань організації та ведення бізнесу, формування банку проектів, механізмів донесення інформації до підприємців щодо проектів тощо;
 - в) підтримка роботи центру «Кар'єра» на базі Чернігівського національного технологічного університету для проведення:
 - профорієнтаційної роботи з підприємцями-початківцями;
 - проведення тренінгів за напрямками організації роботи груп, ефективного управління підприємством та комунікаціями;
 - проведення консультативно-навчальних курсів та програм щодо відкриття власної справи та організації ведення бізнесу.

Висновки. В останні роки функціонування малого і середнього підприємництва в Чернігівській області стикається з рядом проблем, серед яких найбільш суттєвою є недостатність підтримки підприємництва. В сучасних умовах кризової ситуації в країні це зумовлює погіршення показників роботи малих і середніх підприємств Чернігівської області. Вважаємо, що дієвими стратегічними напрямками удосконалення політики підтримки малого і середнього підприємництва повинні стати децентралізація влади, реформа місцевого самоврядування, широке залучення представників освітніх та наукових кіл з метою надання інформаційної, консультативної підтримки з питань організації та ведення бізнесу, формування банку проектів, механізмів донесення інформації щодо проектів тощо.

Література

1. Гройсман В. Децентралізація влади. Реформа місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / В. Гройсман - Режим доступу: <http://minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/3023/.pdf>.
2. Новини [Електронний ресурс] / Чернігівська обласна рада. – Режим доступу: http://www.chemihiv-oblrada.gov.ua/index.php?th=mod&module=7&mod_method=show_item&id=225
3. Обласна програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2013-2014 рр. [Електронний ресурс] / Чернігівська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2013/01/docs/Prog13-2014.pdf
4. Обласна програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2015-2016 рр. (проект) [Електронний ресурс] / Чернігівська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: <http://economy.cg.gov.ua/index.php?id=6544&tp=1&pg=>
5. Реформи регіональної політики [Електронний ресурс] / Всеукраїнська on-line консультація. – Режим доступу: <http://amorozov.in.ua/arkhiv-novostej/318-reformy-regionalnoj-politiki.html>
6. Самава Ю. Мораторій «навмисно» і реформа «не всерйоз» [Електронний ресурс] / Ю. Самава // Дзеркало тижня. - №35. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/archives/983>.
7. Стратегія розвитку України 2020 [Електронний ресурс] / Реформи в Україні. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/2020/Strategy2020updUA.pdf>.

References

1. Hroisman, V. (n.d.). *Detsentralizatsiia vlady. Reforma mistsevoho samovriaduvannia [Decentralization of power. Local government reform]*. Retrieved from <http://minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/3023/.pdf>. [in Ukrainian].
2. Chernihiv Regional Council (n.d.). *Novyny [News]*. Retrieved from http://www.chemihiv-oblrada.gov.ua/index.php?th=mod&module=7&mod_method=show_item&id=225 [in Ukrainian].
3. Chernihiv Regional Council (n.d.). *Oblasna prohrama rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva na 2013-2014 rr. [The regional program for development of small and medium enterprises in 2013-2014]*. Retrieved from http://cg.gov.ua/web_docs/1/2013/01/docs/Prog13-2014.pdf [in Ukrainian].

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

4. Chernihiv Regional Council (n.d.). *Oblasna prohrama rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva na 2015-2016 rr.* [The regional program of development of small and medium enterprises in 2015-2016]. Retrieved from <http://economy.cg.gov.ua/index.php?id=6544&tp=1&pg=> [in Ukrainian].
5. All-Ukrainian online consultation (n.d.). *Reformy rehionalnoi polityky* [Reforms of regional policy]. Retrieved from <http://amorozov.in.ua/arkhiv-novostej/318-reformy-regionalnoj-politiki.html> [in Ukrainian].
6. Samava, Yu. (n.d.). Moratorii «navmysno» i reforma «ne vserioz» [Moratorium "purposely" and reform "not serious"]. *Dzerkalo tyzhnia - Mirror of the Week*, 35. Retrieved from <http://gazeta.dt.ua/archives/983>. [in Ukrainian].
7. Stratehiia rozvytku Ukrainy 2020 [Strategy of development of Ukraine 2020]. (n.d.). *reforms.in.ua* Retrieved from <http://reforms.in.ua/2020/Strategy2020updUA.pdf>. [in Ukrainian].

Надійшла 03.12.2014